

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Повноцінне і ефективне гарантування національної безпеки України, недопущення негативного впливу існуючих і потенційних загроз, викликів та ризиків може бути досягнуто за умови комплексного нормативно-правового, адміністративного та організаційного забезпечення даної важливої сфери державного і суспільного життя. *Зазначена умова реалізується через функціонування системи забезпечення національної безпеки.* Головна роль тут апріорі належить державі, відповідно на порядку денному питання про державне управління. В даному контексті управління слід розглядати в двох площинах: по-перше, як вид діяльності, процес, спрямований на отримання бажаного результату; по-друге, як систему уповноважених інституцій – органів виконавчої влади центрального (загальнодержавного), регіонального і місцевого рівня.

Управлінська діяльність включає такі елементи, як інформаційне забезпечення, планування, оперативне управління та контроль. Вона ґрунтується на відповідних принципах і передбачає наявність об'єкта і суб'єкта управління. При цьому об'єктом державного управління виступає сфера суспільних відносин, на яку спрямовується діяльність суб'єктів управління. *Усі ці підходи повною мірою застосовуються й у системі забезпечення національної безпеки [1].*

Стосовно принципів, на яких ґрунтується система захисту національної безпеки, в науковій літературі викладені різні авторські позиції. *Зокрема, Г.П. Ситник пропонує розрізняти принципи, якими слід керуватися при прийнятті управлінських рішень, та принципи розробки й упровадження державної політики у сфері національної безпеки.* До керівних принципів формування й ухвалення управлінських рішень автор відносить [2, С. 561-562]:

- *поліцентричності* (оточуюче середовище, умови функціонування об'єкта управління розглядаються як дуже складний для аналізу об'єкт; при цьому, залежно від цілей дослідження та управління, в одному випадку цей об'єкт може бути розглядатися як система, а в іншому, як елемент деякої іншої системи);
- *ієрархії* (спосіб визначення цілі управління має бути ієрархічним);
- *ентропійності* (розробники проекту управлінського рішення зобов'язані чітко структурувати управлінську ситуацію за ступенем наявної в ній невизначеності);
- *оптимальності* (повинна здійснюватись оцінка витрат необхідних ресурсів і результатів управлінського рішення по кожному варіанту та багатокритеріальна оцінка того варіанту, який вважається кращим);
- *адекватності мети і результату* (для альтернативних рішень необхідно отримати оцінки можливого рівня захищеності національних інтересів у випадку практичної реалізації альтернатив);

- *адекватності управлінських рішень рівню загроз* (повинні розглядатись альтернативи, що передбачають адекватне реагування на загрози національним інтересам, оскільки неадекватність реагування може спровокувати зростання рівня вказаних загроз);

- *багатоваріантності* (прийняття управлінського рішення суб'єктами системи державного управління національною безпекою повинно розглядатись як результат вибору зі списку альтернативних рішень, тобто, доцільно розробити достатню кількість вказаних альтернатив).

Одночасно при розробці і впровадженні заходів державної політики в сфері національної безпеки є необхідність керівництва «такими принципами, як:

- пріоритет прав і свобод людини і громадянина;
- верховенство права;
- пріоритет договірних (мирних) засобів у розв'язанні конфліктів;
- своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам;
- чітке розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади у забезпеченні національної безпеки;
- демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави;
- залучення громадянського суспільства до процесу вироблення та реалізації політики національної безпеки;
- використання в інтересах України механізмів міжнародної колективної безпеки» [2, С. 813].

В наукових публікаціях попри те зустрічаємо трактування принципів забезпечення національної безпеки, які викликають певні заперечення. Так, наприклад, М.П. Стрельбицький, Л.М. Стрельбицька і М.Л. Погребицький виділяють такі принципи побудови апарату управління національною безпекою: галузевий, територіально-виробничий, лінійний, функціональний та подвійного підпорядкування [3, С.50]. Якщо керуватись сутністю терміну «принцип» (від лат. *prīncipium* – начало, основа), то приведений перелік йому не відповідає. Присутня певна підміна понять, оскільки по суті маємо згруповані ознаки чи напрями діяльності – в розрізі відповідних галузей, територій, виробництв, розподілених і закріплених функцій відповідно до компетенції.

Законом України «Про національну безпеку України. Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 р.» (ст.3 п.2) визначено основні принципи щодо порядку формування державної політики у сфері національної безпеки. До них належать:

- 1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;

- 2) дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки;

3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони [4].

Сформований у науковій літературі підхід до розуміння принципів забезпечення національної безпеки свідчить про наявність різних концепцій їх класифікації та застосування. Ключовим принципам, закріпленим у законодавстві України, належить провідна роль у формуванні державної політики національної безпеки, а наукові підходи доповнюють їх, розкриваючи механізми управлінського впливу. Це забезпечує методологічну цілісність діяльності суб'єктів державного управління у сфері безпеки. Зазначені принципи формують концептуальну основу ухвалення управлінських рішень, спрямованих на захист національних інтересів, визначаючи їхній зміст і межі. Їх реалізація передбачає чіткий розподіл повноважень між органами державної влади, координацію дій і дотримання верховенства права, що дозволяє забезпечити ефективне функціонування системи національної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фліссак К.А. *Правові інструменти в динаміці сучасних міжнародних конфліктів*. Україна в умовах реформування правової системи : сучасні реалії та міжнародний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 5-6 квіт. 2019 р.). С.91-93
2. Г.П.Ситник, Ю.В.Ковбасюк. *Глобальна та національна безпека*. К.: НАДУ, 2016
3. *Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України*: навчальний посібник: у 2-х ч.: Ч. I / В.А. Омельчук, М.П. Стрельбицький, С.Г. Гордієнко та ін.; за заг. ред. А.М. Кислого і М.П. Стрельбицького. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021
4. Закон України «Про національну безпеку України». № 2469-VIII від 21 червня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>